مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020
۲۷-۴۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۴/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۶/۱۹

نقش تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در طرح توسعه بناهای میان افزا با کاربری مذهبی*

نمونه‌های موردی: توسعه میان افزا در صحن عتیق حرم حضرت معصومه(س) و صحن امام خمینی(ره) در حرم مطهر رضوی

الهه نیائی -پژوهشگر دکتری معماری، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
خسرو دانشجو* – استادیار گروه معماری، دانشکدهٔ هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
افسانه زرکش – استادیار گروه معماری، دانشکدهٔ هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

چکیده

اماکن مقدس، باوجود افزایش میزان رجوع مردمان به این مکان‌ها، ناگزیر به توسعه و افزایش ظرفیت می‌باشند. حال آنکه معمار سنتی در زمان خود توانسته‌است از دانش و فن طوری بهره‌گیرد که ایستایی و پایداری در عین زیبایی، موجبات حس‌تعلق‌به‌مکان را به‌وجود آورد؛ پژوهش حاضر نیز به‌دنبال آن است که امروزه به‌کارگیری تکنولوژی درتوسعه این بناهای مقدس چگونه موجبات حس‌تعلق‌به‌مکان را فراهم نموده‌است. بنابراین پرسش‌اصلی این‌است‌که بهره‌گیری‌از تکنولوژی درطرح توسعه بناهای آرامگاهی‌مقدس درخصوص حس‌تعلق‌به‌مکان چگونه درنظر گرفته‌شده‌است و نیازمند چه معیارها و زیرمعیارهایی می‌باشند و میزان تاثیرگذاری هریک‌از آنها از دید خبرگان چگونه‌است؟ در روش تحقیق نیز پژوهش حاضر سعی‌دارد تاضمن یافتن میزان سهم تکنولوژی در هریک‌از مولفه‌های حس تعلق به مکان و همچنین سنجه‌های مرتبط با آن‌ها در اماکن مقدس، به رتبه‌بندی و ارزش‌گذاری آن مولفه‌ها و سنجه‌ها ازطریق تکنیک دلفی و روش تحلیل سلسله مراتبی بپردازد و درنهایت براساس آن اولویت‌بندی، نمونه‌های موردی مورد نظر (بناهای آرامگاهی مقدس توسعه‌داده‌شده) مورد ارزیابی قرارخواهندگرفت. نتایج تحقیق حاکی از آن است که دربکارگیری تکنولوژی درتوسعهٔ بناهای مقدس، از نظر خبرگان به‌ترتیب مولفه‌های کالبدی، معنایی و عملکردی بر حس‌تعلق‌به‌مکان تاثیرگذار می‌باشند. همچنین درمورد تحلیل نمونه‌های موردی، دستاوردهای پژوهش نشان‌دهنده آن‌است‌که با وجود اولویت مولفه‌های کالبدی و معنایی از دید خبرگان، نقش مولفه‌ی عملکردیِ تکنولوژی در حس‌تعلق‌به‌مکان در نمونه‌های‌منتخب، بیش‌از دو مولفه‌ی دیگر، موردتوجه طراحان قرارگرفته‌است.

واژگان کلیدی: تکنولوژی، حس تعلق به مکان، توسعه میان افزا، اماکن آرامگاهی مقدس.

* نویسنده مسئول

The Role of Technology in the Sense of Belonging to a Place in Buildings with Religious Purpose

Abstract

Given the increasing number of people visiting sacred places, these places are forced to expand and increase their capacity; while, in his time, the traditional architect has been able to use knowledge and technology in such a way that while maintaining beauty, its stability create a sense of belonging to the place. The present study is aimed at explaining how the use of technology in development of these sacred buildings today has created a sense of belonging to the place. Thus, the main question is how has the use of technology in development of sacred tombs been considered in the sense of belonging to the place, and what criteria and sub-criteria do they need, as well as how is the effectiveness of each of them on the experts? Also in terms of the research method, the present study tries to find the share of technology in each of the components of sense of belonging to a place as well as the related measures in sacred places, in addition to ranking and evaluating those components and measures through Delphi technique and the hierarchical analysis method. Finally, the desired case studies will be evaluated based on that ranking. Research results have indicated that when applying technology to developments of sacred buildings, experts believe that physical, semantic, and functional components respectively affect the sense of belonging to the place. Moreover, about the case studies, the research achievements show that in spite of the priority of physical and semantic components from the viewpoint of experts, the role of technology's functional component in the sense of belonging to place in selected samples has attracted the attention of designers more than the other two components

Key Words: Technology, Sense of Belonging to a Place, Infill Development, Sacred Tombs.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

۱- مقدمه

فضاهـای مذهبـی همـواره از شـاخصترین و تأثیرگذارترین فضاهـا بـر روح و روان مـردم و نـوع زندگـی آنهـا بـه شـمار میرونـد. ایـن فضاهـا عـلاوه بـر آنکـه از عهـده انجـام وظائـف دینـی مـردم بـر مـی آینـد، کانونـی بـرای بحـث در مـورد مسـائل سیاسـی، مذهبـی، اخلاقـی، تربیتـی، اجتماعـی و آموزشـی نیـز مـی باشـند (توسـلی،۱۳۸۱). در ایـن خصـوص اقداماتـی بـه منظـور توسـعه برخـی اماکـن مقـدس صـورت گرفتـه اسـت کـه بـه دنبـال فراهـم آوردن فضـای مناسـب بـا افزایـش مراجعه‌کننـدگان می‌باشـد. ایـن پژوهـش بررسـیِ طرح‌هـای توسـعه میـان افـزا بـا کاربـری مذهبـی (اماکـنَ آرامگاهـی مقـدس اسـلامی) کـه در حـوزه جغرافیایـی ایـران انجـام شـده اسـت را شـامل خواهـد شـد. بناهـای مقـدس زیرمجموعـه‌ی بناهـای مذهبـی قـرار می‌گیرنـد. از مهمتریـن فضاهـای مذهبـی در ایـران می‌تـوان بـه مسـاجد جامـع، مسـاجد محلـی، حسـینیه هـا، تکیه‌هـا و مقبـره یکـی از امامـان و امـام زادگان اشـاره نمـود کـه مخاطـب اصلـی ایـن نوشـته، توسـعه هـای میـان افـزا در مقابـر امامـان و امـام‌زادگان اسـت.

از دلایـل انتخـاب اماکـن بـا ارزش تاریخـی مقـدس می‌تـوان بـه مـوارد ذیـل اشـاره نمـود: ۱. اماکـن مقـدس بخـش گسـترده‌ای از میـراث فرهنگـی را بـه خـود اختصـاص می‌دهـد کـه مـردم هنرهـا و مهـارت هایشـان را در آن‌هـا بـه ودیعـه گذاشـته انـد ۲. اولویـت داشـتن ارزشـهای اعتقـادی و دینـی در بطـن جامعـه فرهنگـیِ ایرانـی- اسـلامی ۳. قـرار گرفتـن طـرح توسـعه زیارتگاه‌هـا و اماکـن متبرکـه در اولویـت طرح‌هـای ملـی

همچنیـن دلایـل انتخـاب نمونـه هـا بـر اسـاس در نظـر گرفتـن دو عامـل، بنـای مقـدسِ توسـعه داده شـده و شـاخص بـودن آنهـا می‌باشـد.

بـه طـور کل سـه موضـوع محـوریِ ایـن پژوهـش در طـی تحقیـق مباحـث مربـوط بـه تکنولـوژی، تعلـق مکانـی و اماکـن مقدس(توسـعه میـان افـزا بـا کاربـری مذهبـی) اسـت و از آنجاکـه بـه دنبـال بررسـی ارتبـاطِ تکنولـوژی و حـس تعلـق بـه مـکان در طـرح توسـعه بناهـای مقـدس می‌باشـد، سـعی دارد تـا ضمـن یافتـن سـهم تکنولـوژی در هـر یـک از مولفه‌هـای حـس تعلـق بـه مـکان و همچنیـن سـنجه هـای مرتبـط بـا آنهـا در اماکـن مقـدس، بـه رتبـه بنـدی و ارزش گـذاری آن مولفـه هـا و سـنجه هـا در ایـن خصـوص بپـردازد تـا درنهایـت بـر اسـاس آن اولویـت بنـدی نمونـه هـای توسـعه داده شـده‌ی اماکـن مقـدس مـورد ارزیابـی قـرار گیـرد.

۲-پیشینه تحقیق

۲-۱-توسعه میان افزا

معـادل انگلیسـی واژه میـان افـزا Infill می‌باشـد. Infill در بیـان عمومـی، بـه معنـای پرکـردن فضـا یـا تکمیـل آن بـا یـک سـاختمان اسـت. حـال آنکـه در ادبیـات مداخـلات شـهری infill عبـارت اسـت از توسـعه یـا توسـعه مجـدد زمیـن کنـار گذاشـته شـده یـا کـم بهـره در فرآینـد توسـعه هـای مـداوم شـهری (Christensen, 2005,186). کـوان، infill را در قالـب infill development و بـه عنـوان یـک سـاختمان در سـایتی کوچـک، مرتبـط بـا سـاختمان هـای موجـود می‌دانـد (Cowan,2005,195). برخـی مفهـوم میـان افـزا را در نسـبت بـا توسـعه دیـده و از آن بـه عنـوان توسـعه زمیـن هـای جامانـده از قبـل یـاد می‌کننـد. (The Infill and redevelop-ment code handbook, 1999). پروژه‌هـای میـان افـزا می‌تواننـد دارای فـرم هـای گوناگونـی از الحقـات کوچـک در حیـاط پشـتی واحـد هـای مسـکونی گرفتـه تـا توسـعه‌های تـک- قطعـه و توسـعه هـای بازیافتـی (زمیـن هـای قهـوه ای) و یـا پروژه‌هـای قطعـات چندگانـه را شـامل گردنـد(Sendich,2006,456).

انگیـزه هـای اصلـی بـه کارگیـری توسـعه هـای میـان افـزا عبارتنـد از، اسـتفاده حداکثـری از تسـهیلات موجـود قبـل از توجـه بـه گسـترش پرهزینـه آنهـا، ایجـاد فرصت‌هـای جدیـد بـرای ارتقـای کیفیـت زندگـی سـاکنان و در نهایـت ذخیـره سـازی محیـط و انـرژی کـه از مهـم تریـن محصـولات توسـعه‌های میـان افـزا هسـتند. (Municipal Re-search & Services Center of Washington, 1997,1-3) زمانـی کـه از توسـعه هـای میـان افـزا بـا فهـم توسـعه درون چیـزی صحبـت مـی کنیـم، بـی شـک یکـی از مهـم تریـن مسـائل، ارتبـاط توسـعه بـا محیـط بیرونـی آن اسـت، بـه ویـژه اگـر محیـط بیرونـی دارای هویـت تاریخـی و مشـخصه هـای منحصربـه فـردی باشـد. ایـن دغدغـه مـی توانـد بـه صـورت تخصصـی در خصـوص، شـخصیت محیـط پیرامـون، الگوهـا، ارتباطـات (Strategies for success-ful infill development, ۲۰۰۱, ۲۷) و تسـهیلات (Sendich, 2006, 457) تبلـور یابـد.

هرچنـد توسـعه میان‌افـزا بـه مفهـوم ابتدایـی آن یعنـی «طراحـی مابیـن» همـواره در طـول تاریـخ مـورد توجـه بـوده اسـت، امـا حقیقتـا توجـه و تامـل در توسـعه میـان افـزا در دهـه هـای اخیـر رونـق یافتـه اسـت. اوج و شـکوفایی توجـه بـه توسـعه‌های میـان افـزا در سـند گـروه ضربـت شـهری بـه سرپرسـتی ریچـارد راجـرز بـا عنـوان «بـه سـوی نوزایـی

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

شهری» در مواجهه با مشکلات انگلستان شکل نهایی را به خود گرفت (قادریان،۱۳۹۶).

به طور کل بناهای میان افزای اجرا شده را می‌توان از لحاظ فعالیت و عملکرد، موقعیت، قدمت، کالبد، نوع استراتژی و... دسته بندی کرد. بناهای میان افزا در زمینه‌های تاریخی در کاربری های‌ی شامل فرهنگی، مسکونی، مذهبی، آموزشی، تجاری، اقامتی و... دسته بندی می‌شوندکه مخاطب اصلی این نوشته، توسعه های میان افزای با کاربری مذهبی است.

هرگونه طراحی به ویژه توسعه های میان افزا در بافت های تاریخی با دوگانگی ویژه ای مرتبط است: دوگانگی توسعه و حفاظت! رویکردی دوگانه به ظاهر بسیار متناقض که در صورت تخطی از یکی، احتمالاً دیگری مورد چالش قرار می گیرد(Pendlebury, 2002,145).

همچنین آنچه از بررسی منشورها، بیانیه ها و اسناد منتشره در دو دهه اخیر حاصل می‌شود، نشان می‌دهد که چگونه واژه حفاظت که عموما بر نگهداشت صرف و ارتقای ساختار های تاریخی تاکید داشت و از نقطه آغاز با مرمت تک بنا آغاز شده بود رفته رفته به فضای بین ابنیه، مجموعه ها، بافت ها، شهرهای تاریخی و امروزه به منظر فرهنگی و منظر شهری گسترش یافت و در دهه های اخیر با مفهوم مدیریت تغییر در محیط های تاریخی مورد استفاده قرار گرفته است(English Heritage, 2008) (Jokilehto, 2007,2)

تحولات دهه ۱۹۷۰ م را می توان شروع نخستین گامهای عملی به سوی ایجاد فصل مشترک فی‌مابین حفاظت و توسعه تلقی نمود.(حبیبی،۱۳۸۶)

در دهه ۱۹۹۰ م. به طرح های مطرح شده درباره‌ی توسعه مجدد در دهه ۱۹۸۰ میلادی انتقاداتی وارد می‌شود و مباحث صیانت از مکان‌های تاریخی و رویکرد حفاظت و توسعه یکپارچه به رسمیت شناخته می‌شود.

در ادامه از دهه ۱۹۹۰ م. به بعد رویکرد «حفاظت و توسعه یکپارچه » به عنوان رویکردی غالب در بازآفرینی محیطهای فرهنگی- تاریخی مطرح می‌گردد و از سوی انجمن‌ها، افراد و موسسات در مقیاسهای مختلف محلی، ملی و بین المللی مورد توجه، حمایت و توسعه قرار می گیرد. فعالیت سازمان های مختلف، برگزاری کنفرانس‌های ملی و بین‌المللی و صدور قطعنامه‌ها، توصیه نامه‌ها و دستورالعمل‌ها، فضای جدیدی را برای هدایت این جریان فراهم می آورد(Jokilehto, 1998 cited in Izadi, 2008). در این رویکرد حفاظت و توسعه یکپارچه، به نظر می‌رسد که میراث درهمه ابعاد خود در حال از نو زاده شدن است(لطفی، ۱۳۸۷). همچنین در دو سند دیگر از مجموعه اسناد منتشره میراث انگلستان در سال ۲۰۱۰ با عنوان «درک مکان؛ شناخت و سنجش مکان تاریخی:بررسی اصول و اقدامات عملی » و «درک مکان؛ شناخت و سنجش مکان تاریخی در بستر برنامه‌ریزی و توسعه » می باشد. هدف اصلی ازارائه دو سند نامبرده«درک و شناخت ارزش مکان تاریخی »، به منظور مدیریت تغییرات و توسعه در محیط تاریخی می‌باشد. استفاده مجدد از ساختارهای تاریخی و خلق فضاهای جدید، بر مبنای احترام به منزلت مکان تاریخی، به عنوان مهمترین محرکه‌های توسعه در برنامه‌های حفاظت و توسعه توامان، مورد توجه میباشند. (حناچی وفدائی نژاد،۱۳۹۰:ص۱۷)

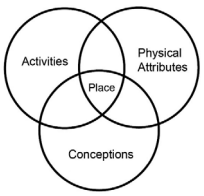
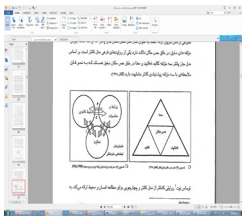
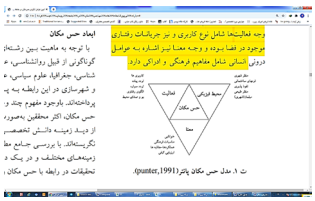
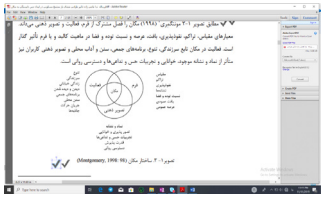
۲-۲-مولفه های ادراک و تعلق مکانی

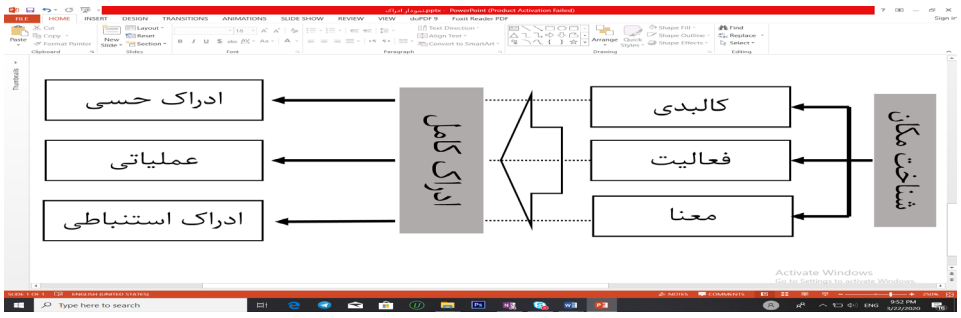
بر اساس مدل کانتر، مکان بخشی از فضای طبیعی یا فضای ساخته شده است که به لحاظ مفهومی یا مادی محدوده ای مشخص دارد و نتیجه روابط متقابل میان سه عامل رفتار انسانی با مفاهیم و مشخصات کالبدی مربوط به آن می‌باشد(Canter,1977). «ادوارد رلف»، برای هر مکان خصوصیات منحصر به فردی قائل است و آن را به سبب سه نشانه که معرف حس مکان نیز هستند می‌داند؛ ۱- ساختار کالبدی، ۲- فعالیت و ۳- معنا (گلکار،۱۳۹۱،ص۹۸). از نظر جان پانتر نیز سه مولفه‌ی کالبد، فعالیت و معنی در خلق حس مکان دخیل هستند که به نحو قابل ملاحظه ای با سه مولفه پیشنهادی «کانتر» تشابه دارند(گلکار،۱۳۹۴،ص۱۲۵). همچنین مونتگومری (۱۹۹۸) مکان را فصل مشترکی از فرم، فعالیت و تصویر ذهنی تعریف می‌کند. از این رو معنای مکان به اجمال در تعاریفی که دیوید کانتر، ادوارد رلف، جان پانتر، نیت و مونتگومری ارائه می دهند تجمیع کالبد، فعالیت و معناست و ادراک کامل بر پایه شناخت این سه استوار است.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

جدول۱: برخی از تعاریف مکان و مدل‌های نظری آن‌ها (گردآوری: نگارندگان)

نظریه پرداز	تعریف	مدل نظری
ادوارد رلف (Relf,1976)	ادوارد رلف، برای هر مکان خصوصیات منحصر به فردی قائل است و آن را به سبب سه نشانه ساختار کالبدی، فعالیت و معنا که معرف حس مکان نیز هستند می‌داند.	
دیوید کانتر (Canter,۱۹۷۷)	مولفه های مکان بخشی از فضای طبیعی یا فضای ساخته شده است که به لحاظ مفهومی یا مادی محدوده ای مشخص دارند و نتیجه روابط متقابل و عکس العمل میان سه عامل رفتار انسانی با مفاهیم و مشخصات کالبدی مربوط به آن است.	
توماس نیت (Niit,1988)	مکان، نظامی اجتماعی- کالبدی است که با وحدت محیط کالبدی، فعالیت‌ها، روابط و مناسبات افراد تفسیر می‌شود و نمی‌توان آن را بدون توجه به این عوامل و ارتباط بین آن‌ها توضیح داد.	
جان پانتر (Punter, ۱۹۹۱)	سه مولفه، فرم و فعالیت و معنا در خلق حس مکان موثر می باشند.	
مونتگومری (Montgomery,۱۹۹۸)	مکان فصل مشترکی از فرم، فعالیت و تصویر ذهنی است.	

شکل(۱): ادراک کامل مکان بر پایه شناخت کالبد، فعالیت و معنای آن با اقتباس از اپلیارد

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

بـر ایـن مبنـا ادراک را برایـنـد سـه شـاخه ی ادراکـی بـه صـورت ادراک حسـی عاطفـی، عملیاتـی و اسـتنباطی می‌داننـد (اپلیـارد بـه نقـل از گلـکار،۱۳۹۴،ص۲۵) کـه ادراک حسـی مرتبـط بـا ویژگی‌هـای فیزیکـی و آشـکار محیـط اسـت و ادراک عملیاتـی نیـز از طریـق فعالیـت بـا پدیـده بـه صـورت حرکـت و بهره‌بـرداری عملکـردی شـکل می‌گیـرد و در ادراک اسـتنباطی نیـز فـرد در جسـتجوی فهـم و معنادهـی اسـت.

تعلـق بـه مـکان نیـز سـطح بالاتـری از حـس مـکان اسـت کـه بـه منظـور بهـره منـدی و تـداوم حضور انسـان در مـکان نقـش تعییـن کننـده ای می‌یابـد (فلاحـت، ۱۳۸۴:ص۳۷). تعلـق بـه مـکان کـه بـر پایـه حـس مکان بـه وجـود می‌آیـد فراتـر از آگاهـی از اسـتقرار در یـک مـکان اسـت. ایـن حـس بـه پیونـد فـرد بـا مـکان منجـر شـده و در آن انسـان خـود را جزیـی از مـکان می‌دانـد و بـر اسـاس تجربه‌هـای خـود از نشـانه‌ها، معانـی، عملکردهـا و شـخصیت مـکان، نقشـی بـرای آن در ذهـن خـود متصـور می‌سـازد و مـکان بـرای او قابـل احتـرام می‌گـردد (Steele,۱۹۸۱,۴۴). بنابرایـن حـس تعلـق ترکیبـی پیچیـده از معانـی، نمادهـا و کیفیتهـای محیطـی اسـت کـه شـخص یـا گـروه بـه صـورت خـودآگاه یـا ناخـودآگاه از یـک مـکان خـاص ادراک می‌کننـد) جـوان فروزنـده، مطلبـی،۱۳۹۰:ص۳۳). هـر متغیـرِ درون محیطـی کـه از نظـر کمـی و کیفـی فعالتـر بـوده و قابلیت جوابگویـی بـه هـر سـه بعـد ادراکـی انسـان بـه صـورت شـناخت حسـی، فعالیتـی عملکـردی و ذهنـی معنایـی را دارا باشـد، عاملـی موثرتـر در ادراک محیـط و تعلـق مکانی خواهـد بـود.(داعی‌پـور، ۱۳۹۳:ص۵۵)

۲-۳- حس تعلق به مکان در بناهای مقدس

اماکـن مقـدس از نظـر روح حاکـم بـر مـکان و تجربهـای کـه بـرای مخاطـب ایجـاد مینماینـد، بسـتری بـرای زیـارت ، انجـام فرائـض دینـی، اعتقـادی و همچنیـن برگـزاری گردهماییهـای مذهبـی محسـوب میشـود کـه در آن، مراجعـه کننـدگان میتواننـد ضمـن زیـارت، بـه انجـام فرائـض دینـی و در نهایـت حضـور در برنامههـا و مراسـم مذهبـی بپردازنـد. از ایـن رو خـود بـه مـکان ویژهـای تبدیـل میشـود کـه حـس تقـدس و احتـرام آن، وجـه تمایـز ایـن مـکان بـا سـایر مکانهـا محسـوب میشـود. (مویـدی،۱۳۹۳) مهمتریـن موضوعـات متمایـز کننـده ایـن فضاهـا نسـبت بـه سـایر فضاهـا وجـود «آگاهـی زنـده و پویـا از محیـط، یـک تکـرار آیینـی و مذهبـی و یـک احسـاس رفاقـت و دوسـتی بـا مـکان اسـت». (Jackson, 1994)

مراجعـه کننـدگان بـه بناهـای مقـدس بـا آگاهـی و بـر مبنـای اعتقـادات دینـی و مذهبـی خـود از آن فضاهـا بهـره مـی گیرنـد. زیباییهـای فرامـادی و معنـوی ایـن مکانهـا بـر مبنـای جاذبـه ای کـه بـرای مراجعـان ایجـاد مینماینـد، در فـرد نوعـی احسـاس وصـف نشـدنی ایجـاد مینمایـد کـه حـس تعلـق، سـرزندگی و علاقـه منـدی بـه بازگشـت را در وی پدیـد میـآورد. ایـن موضـوع بـه نوبـه خـود، تجربـه وصـف ناشـدنی را بـرای مخاطـب بـه همـراه دارد و وی بـه صـورت ناخـودآگاه میـان ایـن مـکان بـا سـایر مکانهـا تفـاوت قائـل مـی شـود و کیفیـت آن را منحصـر بـه فـرد میدانـد لـذا مجـددا ایـن مـکان را بـرای تجربـه هـای بعـدی خـود بـر میگزینند.(سـتاری فـرد، ۱۳۹۴)

در مـکان هـای مقـدس انسـان، مـکان را متعلـق بـه خـود می‌دانـد چـرا کـه بـر اسـاس تجربـه هـای خـود از نشـانه هـا، معانـی و عملکردهـا، شـخصیت و نقشـی بـرای مـکان در ذهـن خـود متصـور می‌سـازد و در نتیجـه مـکان بـرای او مهـم و قابـل احتـرام مـی شـود. اماکـن مقـدس، در سـه بعـد کالبـدی، عملکـردی و معـنای نقـش مهـم و تأثیرگـذاری را دارا مـی باشـند. ایـن دسـته از فضاهـا از بعـد کالبـدی، یـک نشـانه شـهریِ معـرف هویـت شـهر می‌باشـند و بـر توسـعه و رشـد شـهرها تأثیـر دارنـد و از بعـد کارکـردی نیـز ایـن فضاهـا در واقـع، بـه عنـوان بسـتر وقـوع و رشـد فعالیـت هـای اجتماعـی و فرهنگـی در تسـهیل ایـن کارکردهـا و پویشـهای وابسـته بـه آن نقشـی برجسـته دارنـد و موجـب تسـهیل روابـط و پالایـش سـاخت اجتماعـی میشـوند و تأثیـر اجتماعـی و فرهنگـی محسـوس و غیـر قابـل انـکاری بـر شـهرها و زندگـی شـهری مـی گذارنـد. از نظـر معنـا نیـز بـا توجـه بـه قدسـی بـودن ایـن دسـته از فضاهـا و پیونـد آنهـا بـا مبانـی اعتقـادی شـهروندان، تأثیـر بسـزایی بـر روح حاکـم بـر شـهرها و سـاکنین آنهـا مـی گـذارد و بـه نوعـی احسـاس تعلـق در شـهرها بـه وجـود میـآورد. (مویـدی،۱۳۹۴)

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

۲-۴- تکنولوژی

از آنجایی که واژه تکنولوژی از دو ریشه‌ی Techne و Logic تشکیل شده است و Techne به معنای هنر، مهارت و آفریده دست انسان و Logic به معنای دانش و خرد می‌باشد. از این رو به طور کل واژه‌ی تکنولوژی به معنی آمیزه‌ای از هنر و مهارت با دانش است. واژۀ تکنولوژی بر ابزارهای واقعی و مهارت‌های مورد نیاز برای انجام اموری دلالت دارد که برای انسان (این موجودِ دارای فقر غریزه و ناقص)، امکان حفظ خویشتن را فراهم کند)گلن، ۱۳۸۸) .تکنولوژی نتیجه گرایش و تمایل همیشگی انسان به قدرتمندانه ترین شکل از رفع نیازهای زیستی اش بوده که با سیر تاریخ، توسعه یافته و تمامی وجوه زندگی را تحت تأثیر قرار داده است.) رهبرنیا و رهنورد، ۱۳۸۵:ص ۱۰۵) یکی از پیامدهای پیشرفت تکنولوژی، یکسان و یکنواخت شدن معماری در نقاط مختلف است. در حالیکه پیش از این شکل ساختمان‌ها، بافت محله ها و ساختار شهر گویای ویژگی‌های فرهنگی و ذوق های بومی ساکنان آن‌ها بود. زیرا سیستم تکنولوژی‌های جدید طوری تعریف شده است که در برابر خصیصه های فرهنگی و محلی حساسیت چندانی نداشته باشد (جعفری و مهدوی‌پر، ۱۳۹۲:ص ۵۲).امروزه سه تعریف مطرح تکنولوژی وجود دارد که عبارت است از: «تکنولوژی به عنوان سخت افزار، تکنولوژی به عنوان نرم افزار و تکنولوژی به عنوان نهاد» هستند).گلن، آرتور، ۱۳۸۸ ، ص ۵۶)

تکنولوژی به عنوان سخت افزار: عینی ترین تعریف برای تکنولوژی تعریف آن برحسب سخت افزار یا ابزارها و ماشین ها است. در این منظومه، نیروگاه های برق، رایانه ها و کارخانه ها به عنوان تکنولوژی ها لقب می گیرند.

تکنولوژی به عنوان نرم افزار: این دیدگاه نرم افزارانه از تکنولوژی، از آن جهت قابل توجیه است که سخت افزار همیشه در ارتباط با کاربرد انسانی و فهم وی، تکنولوژی نام دارد و نمونه های فراوانی از وجود سخت افزار را در جوامع گوناگون شاهد بودیم، بدون آنکه این سخت افزارها نظامی تکنولوژیک را به وجود آورند. در این نگاه فکر و ایده و اندیشه ای که پشت سر ابزارهای تکنولوژیک قرار دارند، تکنولوژی نام می گیرد. در این نظام البته ابزارها و ماشین ها نقشی محوری را دارا نیستند و نظامی که مبتنی بر قواعد هدف – وسیله است، هدایت منظومه را بر عهده دارد.

تکنولوژی به عنوان نهاد: برخی تکنولوژی را مجموعه ای از نهادهای اجتماعی دانستند. تعریفی که در این باب ارائه شده است این است که تکنولوژی کاربرد دانش علمی یا دانشهای دیگر برای نقش‌های عملی از طریق نهادها و نظام های هدف مندی است که با انسانها و نهادها و ماشینها در ارتباط است.

رویکرد نهادمحور به تکنولوژی از همه تعاریف تکنولوژیِ ارائه داده شده که در فلسفۀ تکنولوژی مطرح هستند مسلط تر است، زیرا این رویکرد سعی می کند، اجزای مختلف تکنولوژی را در نظر بگیرد)گلن، ۱۳۸۸). از نظر اسلام، به عنوان یک نهاد یا نظام هدفمند مهم ترین بهرۀ درست از صنایع پیشرفته هر عصر عبارت از تأمین نیازهای علمی و عملی مردم آن عصر است(جوادی آملی، ۱۳۷۵). در جهان بینی اسلامی، پیمودن مسیر توسعه هدف نهایی سیر انسان نیست، بنابراین در مقایسه با هدف نهایی، به عنوان هدفی متوسط و به منزلۀ وسیله و ابزاری برای رسیدن به مقصود نهایی، یعنی سیر به سمت خداوند مطرح است. ازاین‌رو دراین‌راستا می‌توان گفت، تکنولوژی اگر فقط به‌عنوان سخت افزار به‌کار گرفته‌شود، فاقد بحث‌های ارزشی و ویژگی‌های‌فرهنگی و موجب یکسانی درهمه نقاط‌جهان خواهد شد.

بنابراین رشد فناوری ضرورتا مستلزم رها کردن عناصر ارزشمند و فرهنگ سنتی نیست و می‌توان در این راه بسیاری از ارزش‌های سنتی را حفظ و ارتقا بخشید. فناوری، در توسعه اقتصادی و اجتماعی، همواره یک وسیله ضروری بوده و خواهد بود (عباس‌پور،۱۳۶۶). و می‌توان گفت سازگاری آن با زمینه‌های فرهنگی – ارزشی جامعه موجب موفقیت بیشتر آن خواهد شد.

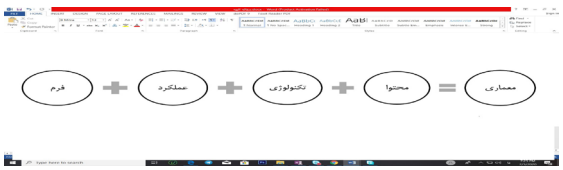
مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

۲-۵- تکنولوژی و معماری

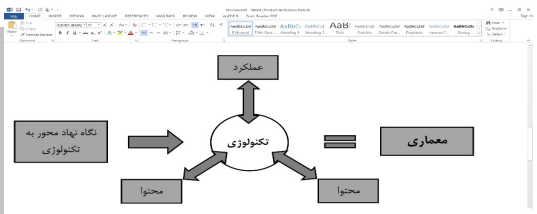
درآموزه های اسلام، بهره‌گیری از فن روز و پیشرفت های مثبت لازم و ضروری می‌باشد و استفاده از جدیدترین فناوری ها به شرط صحیح بودن آنها مورد تأکید بوده است. در این راستا می‌توان گفت معماری به زمان خود وابسته است و باید نماد عصر خود باشد و این علت وابستگی معماری اسلامی و فناوری است. معماری قلمرویی است که می‌تواند فناوری را در مسیری که با ماهیت خود قرابت داشته باشد به کار بندد. فناوری نه فقط دانش است و نه فقط ابزار. در واقع فناوری در ماهیت واقعی خود، همگام با معماری در آفرینش و سازماندهی فضایی گام برمی دارد و ضروریات لازم برای این هدف را فراهم می‌آورد. (آصفی و ایمانی،۱۳۹۱) سه تعریف در مورد رابطه فناوری و معماری بیان می‌شود. در تعریف اول، فناوری و معماری نوعی فعالیت انسانی، در حالت دوم، هر دو وسیله‌ای برای رسیدن به هدفی و در حالت سوم، معماری و فناوری به سان کیفیتی برای کشف و بیان واقعیت‌ها معرفی می‌شوند. دو حالت اول، فناوری و معماری را دو چیز جدا می‌انگارند ولی حالت سوم حقیقت معماری و فناوری را بیان می‌دارد. این تعریف به ماهیت زندگی معاصر و مدرن، معماری معاصر و فناوری مدرن توجه می‌کند و نه به ظاهر آن‌ها (هایدگر،۱۳۷۵). استفاده ابزارمدار از فناوری و به تبع آن از معماری، در جوامع معاصر، موجب ایجاد یک معماری ظاهری شده، به‌طوری که حقیقت هر دو مقوله به فراموشی سپرده شده است. حال آنکه می توان از فناوری های نو، در راه تداوم و تکامل معماری دیروز بهره جست و معماری امروز را به میراثی برای آیندگان تبدیل ساخت. (آصفی و ایمانی، ۱۳۹۱)

از نظر گلابچی و شاهرودی معماری را می توان از چهار بخش اصلی متشکل دانست، ۱-فرم: هندسه و شکل اثر۲-عملکرد: شامل کاربری ها و بهره‌گیری‌ها در فضای معماری ۳- تکنولوژی: شامل فرآیند ساخت، تفکر پیرامون نحوه ساخت و مصالح، تکنیک‌ها و سیستم‌های ساختمانی ۴- فرهنگ و محتوا: درونمایه غیر فیزیکی شامل مفاهیم و معانی مطرح شده در اجزا و کل اثر می باشد که از فرهنگ، تاریخ، اعتقادات و مبانی فلسفی جامعه و معمار نشات می‌گیرد. (گلابچی و شاهرودی،۱۳۸۹)

شکل۲: مولفه‌های متشکلهٔ معماری، اقتباس از (گلابچی و شاهرودی،۱۳۸۹)

به نظر می رسد که در تعریف و رابطهٔ فوق، تکنولوژی بر اساس نگاه سخت‌افزارانه مورد توجه قرار گرفته‌است درحالیکه چنانچه تکنولوژی را به عنوان یک نهاد فرض کنیم، می‌توان گفت که در معماری، تکنولوژی به عنوان یک نهاد میتواند با هر سه مولفه فرم، محتوا و عملکرد در ارتباط متقابل باشد.

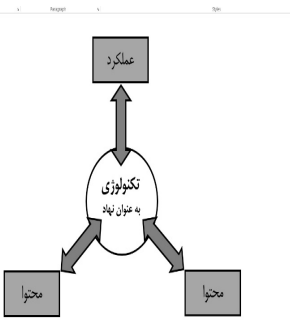
شکل۳: تاثیر متقابل تکنولوژی بر محتوا، فرم و عملکرد (ماخذ: نگارندگان)

بنابراین پژوهش حاضر به دنبال آن است تا نقش تکنولوژی را در هر یک از سه مولفه های عملکرد، فرم و محتوا مورد بررسی قراردهد. همچنین از آنجاکه تعریف مکان بر اساس اجماع نظر اندیشمندان، تجمیع کالبد، فعالیت و معناست، بنابراین به منظور بررسی نقش تکنولوژی در حس تعلق در توسعه اماکن مقدس در ادامه، با محوریت قرار دادن این سه مولفه اصلی به استخراج سنجه های مرتبط با هریک پرداخته می شود تا بتوان تبیین کرد که تکنولوژی در توسعه این اماکن، از طریق هر یک از این مولفه ها به چه صورت بر حس تعلق به مکان تاثیری گذارد و سهم آن در حس تعلق به مکان از طریق هر یک از مولفه‌ها کدام است.

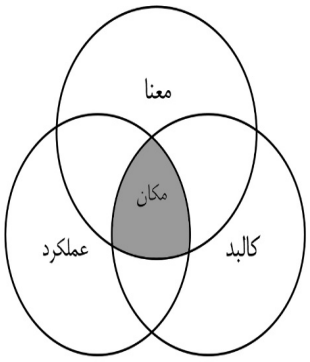
جدول۳: سنجه‌های مرتبط با مولفه عملکرد و فعالیت ها در

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

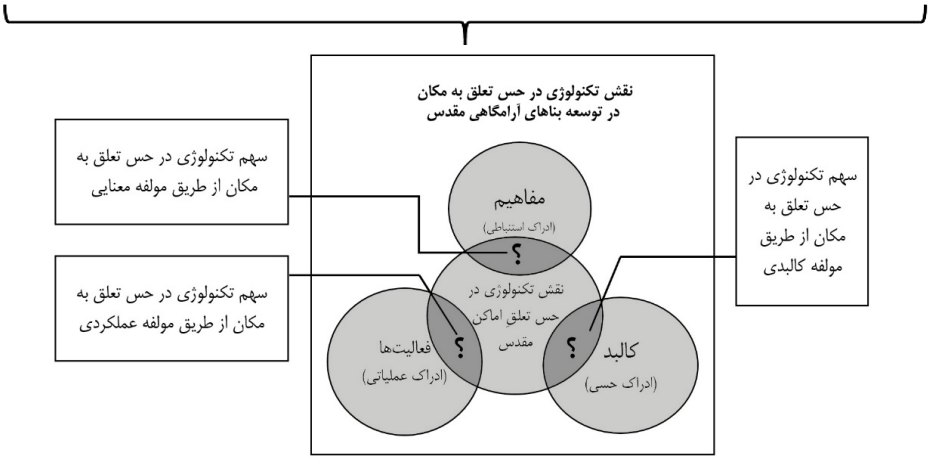
[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

شکل ۴: تاثیر تکنولوژی‌بر معماری‌درنگاه نهاد محور(ماخذ:نگارندگان)

شکل۵: معنای مکان به اجمال در تعاریفی که دیوید کانتر، ادوارد رلف و جان پانتر ارائه می‌دهند

شکل۶: تبیین مدل مفهومی پژوهش (ماخذ: نگارندگان)

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

جدول۲: مجموع سنجه های مرتبط با مولفه کالبدیِ بناهای میان افزا در حس مکان (ماخذ: نگارندگان)

ردیف	صاحب نـظـران	سنجـــه‌هـــا																
	نظـرات مطـرح شـده در رابطـه بـا عوامـل کالبـدی در بناهـای میان‌افـزا	تودەوحجم	فرم	شکل	مقیاس	تناسبات	اندازه	خط آسمان	ویژگی‌های نما	مصالح	رنگ	بافت	تزئینات	موقعیت‌قرارگیری	ساختار و سازه	رابطه‌تودەو فضا	جزئیات	ارتباط‌باطبیعت
1	منشور آتن(۱۹۳۳)	*	*							*	*							
۲	منشور ونیز (۱۹۶۴)	*									*							
۳	قطعنامـه‌ی وارد کـردن معمـاری معاصـر درمجموعـه بناهـای باسـتانی-ایکوموس (۱۹۷۲)	*			*					*								
۴	منشور میراث معماری اروپا (۱۹۷۵)		*		*	*	*					*						
۵	قطعنامه کنگره آمستردام(۱۹۷۵)	*						*		*				*		*		
۶	استانداردهای‌بازآفرینی‌واحیای‌بناهای‌تاریخی۱۹۷۷(Penn,2007)	*			*	*	*			*								
۷	رهنمودهایـی بـرای محوطه‌هـای میـراث فرهنگـی (۱۹۸۳) ایکـروم، ایکومـوس و یونسـکو	*		*					*	*								
۸	منشور واشنگتن (۱۹۸۷)				*		*		*	*	*		*			*		
۹	ویکز و گریمر(1995)	*			*	*	*			*								
۱۰	منشور بورا (۱۹۹۶)		*		*					*	*	*						
۱۱	اداره‌میراث‌نیوساوت‌ولزوموسسه‌سلطنتی‌معماران‌اسـت رالیا(۲۰۰۵)	*			*						*			*			*	
۱۲	بیانیه شیان (۲۰۰۵)													*				
۱۳	راهنماهای‌مدیریت‌بـرای محوطـه هـای میـراث فرهنگـی جهـان- ایکـروم(Rodwell,2007:136)	*							*	*				*				
۱۴	چینگ (۲۰۰۷)			*			*		*		*	*		*				
۱۵	کمیسـیون هنرهای زیبـای انگلسـتان(۲۰۰۷) (RFAC) بـه نقـل از (Carmona, et al.,2010:187)	*			*	*				*				*				
۱۶	منشور نیوزلند (۲۰۱۰)	*	*		*					*	*	*						
۱۷	کنفرانس مادرید (۲۰۱۱)		*		*	*				*	*	*			*			
۱۸	اصول والتا (۲۰۱۱)		*		*			*								*		
۱۹	منشور ایکوموس (۲۰۱۱)							*		*				*				
۲۰	ون عبدا... و ستوده (۲۰۱۲)			*	*	*			*	*	*							
۲۱	آلفرویک‌ها (۲۰۱۵)			*						*	*	*		*	*			
۲۲	هو و همکاران وی (۲۰۱۷)		*			*		*	*	*	*			*			*	
	نظرات مطرح شده در رابطه با عوامل کالبدی موثر در حس مکان																	
۱	فریتز استیل(1981)				*	*	*				*	*		*				
۲	پانتر (۱۹۹۱)		*															*
۳	نوربرگ شولتز(1997)			*						*	*	*						
۴	مونتگومری(۱۹۹۸)				*											*		
۵	بونیو(۲۰۰۲) و لانسینگ(۱۹۷۰)													*				
۶	سالواسن(۲۰۰۲)																	*
۷	فلاحت(۱۳۸۵)		*				*					*	*			*		
۸	مطلبی وجوان فروزنده(۱۳۹۰)			*	*		*				*	*				*		

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

جدول۳: سنجه‌های مرتبط با مولفه عملکرد و فعالیت ها در حس مکان(ماخذ: نگارندگان)

صاحب نظران	سنجه‌ها								
	تعامل افراد	فعالیت‌های فرهنگی‌وآئینی	خدمات و	حرکت پیاده و وسایل نقلیه	مشارکت افراد در فضاهای	برنامه های	تنوع کارکردی و گوناگونی	تعاملات	تامین فعالیتها
رلف- ۱۹۷۶	*			*					
پانتر-۱۹۸۱				*					
شامای- ۱۹۹۱					*				
مونتگومری-۱۹۹۸		*		*		*	*		
بونیو- ۲۰۰۲			*						
پرتی-۲۰۰۳	*								
نز- ۲۰۰۵							*		
فلاحت-۱۳۸۵						*		*	
مطلبی و جوان فروزنده- ۱۳۹۰	*							*	*

جدول۴: سنجه‌های مرتبط با مولفه معنایی در حس مکان(ماخذ: نگارندگان)

صاحب نظران	سنجه‌ها								
	زیبایی و نمادها	مناسبات فرهنگی	تجربه حسی	محرک‌های‌حسی (بو، صدا و ...)	پایداری و قابل اعتمادبودن مکان	مفاهیم عاطفی	اصالت	هویت	خاطره
نایرن- ۱۹۶۵		*							
رلف- ۱۹۷۶				*					
پانتر-۱۹۸۱		*							*
استیل۱۹۸۱			*	*					
مونتگومری-۱۹۹۸			*	*					*
استفانویک- ۱۹۹۸						*			
سیرکوس- ۲۰۰۱					*				
کراس- ۲۰۰۱								*	
سالواسن- ۲۰۰۲							*		
فلاحت-۱۳۸۵	*							*	

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

در ادامه هر یک از این سنجه های مرتبط با حس تعلق به مکان در بناهای میان افزا که مطابق جداول بالا از مرور منابع مستخرج گردیده است بر اساس موضوع پژوهش به منظور بررسی نقش تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در توسعه بناهای آرامگاهی مقدس مورد باز تعریف قرار گرفت. لذا جدول ذیل سنجه های اولیهٔ مستخرج از مرور ادبیات را نشان می دهد.

جدول۵: نقش تکنولوژی درهریک‌از مولفه‌های حس‌تعلق‌به‌مکان درطرح توسعه بناهای آرامگاهی‌مقدس
(ماخذ: نگارندگان)

مولفه کالبدی		مولفه عملکرد و فعالیت ها	مولفه معنایی
مقیاس	فرم و شکل	تسهیلات و خدمات	القا زیبایی
ویژگی های بصری نما (مانند در و پنجره)	خط آسمان	فراهم کردن فضاهای یکپارچه برای تسهیل فعالیت های عبادی	القا امنیت و پایداری
مصالح	رنگ	سازگاری نیازهای انسان با قابلیت‌های محیط مقدس	ایجاد حس معنوی
تزئینات	نحوه اتصال به زمین	تامین فضای معنوی	انعکاس فرهنگ عقاید و ارزش ها
موقعیت قرارگیری نسبت به بنای تاریخی	تکنیک ساختمانی	پرهیز از تک عملکردی شدن	ایجاد سرزندگی
جزئیات اجرایی	استحکام بخشی بنای تاریخی	اصلاح دسترسی‌ها از طریق احداث تونل‌ها، پارکینگ‌های‌زیرزمینی و ...	
نحوه اتصال به بنای تاریخی			

از این رو پس از اخذ نظرات خبرگان و اعمال نظر ایشان از طریق تکمیل پرسشنامه های مربوطه (به صورت تایید یا رد سنجه ها و همچنین افزودن برخی سنجه های دیگر)، سنجه‌های نهایی استخراج شده از مرور ادبیات و نظر خبرگان برای هر یک از سه مولفهٔ کالبد، مفاهیم و عملکرد به منظور بررسی نقش تکنولوژی در حس تعلق به مکان به شرح جدول ذیل می‌باشد.

۳-روش شناسی

در مورد روش تحقیق نیز ابتدا پس از مرور ادبیات و بررسی مفاهیم اصلی پژوهش که شامل موضوعات توسعه میان افزا با کاربری مذهبی، تعلق مکانی و تکنولوژی می‌باشد، معیارها و زیرمعیارهای مرتبط با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در توسعه بناهای آرامگاهی مقدس استخراج و بر اساس یک سیستم سلسله مراتبی تنظیم شد. سپس با تدوین آن ها در قالب یک پرسشنامه به ۱۰ تن از خبرگان (که از اساتید دانشگاه می‌باشند و در حوزه‌های حس‌مکان، تکنولوژی و بناهای میان افزا صاحب نظر هستند) ارائه گردید تا ایشان به تایید یا رد سنجه ها و همچنین افزودن سنجه های دیگری که از نظرشان در این پژوهش موثر می باشد بپردازند. در ادامه پس از تحلیل نتایج پرسشنامه اول، پرسشنامه دیگری بر اساس سنجه های نهایی استخراج شده از مرور ادبیات و نظرات خبرگان تدوین گردید تا خبرگان آن ها را ارزش گذاری کرده و میزان اهمیت هر یک را در طیف پنج قسمتی لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم مشخص نمایند. سپس با تحلیل داده های حاصل از آن پرسشنامه میزان اهمیت و اولویت هر یک از مولفه های اصلی در خصوص بکارگیری تکنولوژی و تاثیر آن بر حس تعلق به مکان در توسعه بناهای آرامگاهی مقدس بر اساس نظرات خبرگان این حوزه محاسبه گردید.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

جدول ۶: سنجه‌های استخراج شده از مرور ادبیات و نظر خبرگان برای هر یک از سه مولفهٔ کالبد، مفاهیم و عملکرد به منظور بررسی نقش تکنولوژی در افزایش حس تعلق به مکان (ماخذ: نگارندگان)

کالبد	معنا و مفاهیم	عملکرد و فعالیت
.۱ارتباط با طبیعت(پدیده‌ها و عناصر طبیعی)برای بهبود کیفیت فضا	۱. القا زیبایی معنوی	۱.ترغیب زائران به کمک به یکدیگر و رعایت حقوق یکدیگر
.۲ملاحظات اقلیمی (بادگیرهای مدرن،سایه‌بان‌های متحرک هوشمند، شیشه‌های الکتروکرومیک و...)	۲.القا امنیت و پایداری	۲.اکرام و گرامی‌داشت زوار (تسهیل رفت و آمد از طریق پله برقی و ...، تامین امکانات رفاهی زوارمسافر،زوارکم‌توان‌جسمی‌ومالی و زائرانی که با پای پیاده می‌آیند)
.۳ مقیاس انسانی(ابعاد و اندازه ها)	۳.تطابق با نیازهای فطری انسان (آرامش، احساس نزدیکی با فضا و امکان اتصال به فضا)	۳.ایجاد بستری مناسب در راستای ارتباط‌معنوی و قلبی با صاحب مزار و انجام اعمال زیارتی برای تمام زائران
.۴فرم، شکل و هندسه	۴. برقراری ارتباط با آسمان و اتصال فرد با عالم روحانی و خدای متعال (از طریق حیاط، سقف متحرک، گنبدخانه و ...)	۴.پرهیز از تک عملکردی شدن فضا
۵.اجزا و عناصر نما) ایوان، پله و...)	۵. نمایش مقام معنوی صاحب مزار	۵.فراهم کردن فضاهای یکپارچه و بزرگ برای تسهیل فعالیت های عبادی جمعی (مانند نماز جماعت، دعای کمیل و ..)
۶. خط آسمان	۶. القا صمیمیت توام با احترام در فضا	۶.انتقال اکسیژن و هوای طبیعی به درون مجموعه
۷.مصالح	۷. امید پیدا کردن و امید داشتن در محیط زیارتی (امید به استجابت دعا)	۷.تکمیل نواقص موجود در پاسخگویی به نیاز زائران
۸. رنگ‌های‌پخته‌وخاص‌وترکیب‌رنگها ورنگ‌های‌طبیعی(درساخت‌فرمول‌رنگها، رنگ ذاتی خاص به تکنولوژی)	۸. انعکاس فرهنگ، عقاید و ارزش ها	۸.اصلاح دسترسی ها شامل ورودی‌ها و خروجی‌ها،رواق‌ها، تونل‌ها و پارکینگ‌های زیر زمینی و...
۹. تزئینات و ساخت قطعات متنوع در اشکال مختلف مانند گره بندی‌ها، پنجره‌های مشبک و ...	۹. ارتقا غنای حسی (بو، صدا و...) از طریق استشمام بوی عطرگل‌ها و گیاهان، نمایش زلالی و شافیت آب، شنیدن صدای حرکت و جریان آب از طریق فواره‌ها و ...	۹.تسهیل رفتار مشارکتی زائران در مکان (سرویس‌دهی و پذیرایی مردم از زائران بویژه زوار کم‌توان به طور خودجوش و ...)
۱۰. بافت (نرمی و زبری و...)	۱۰. القا حس مشارکت در فضا	—
۱۱. نحوه اتصال به زمین بنای جدید نسبت به بنای تاریخی	۱۱. القا سرزندگی و نشاط معنوی(ایجاد روحیه‌وانرژی‌مثبت)وایجادفضای روح‌بخش	—
۱۲. موقعیت قرار گیری بنای جدید نسبت به بنای تاریخی	۱۲. انتقال‌حس طراوت، تازگی و شادابی معنوی (پاشش آب توام با بوی عطر و عطرآگین کردن فضای داخل به شمیم عطر گل و گلاب)	—
۱۳.تکنیک‌ساختمانی(سیستم ساختمانی و سازه)	۱۳.تلاش‌درایجادفضای‌غیرمادی‌وشفافیت دادن به فضا (مانند آینه‌کاری و...)	—
۱۴. به کار گیری فرم های نرم و فرم های تاشونده	۱۴. تکرار خاطرات از فضاهای مقدس و ایجاد حس آشنا بودن با فضا	—
۱۵. جزئیات اجرایی	—	—
۱۶. استحکام بخشی بنای قدیمی	—	—
۱۷.نحوه‌اتصال‌بنای‌جدیدبه‌بنای‌تاریخی	—	—

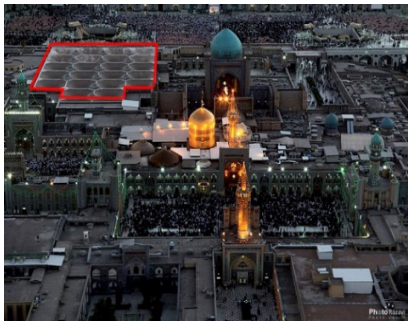
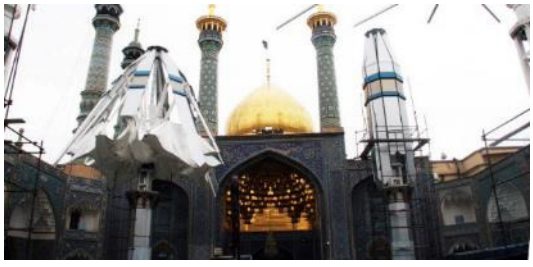
مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

در نهایت نیز پس از انتخاب نمونه های موردی و تنظیم مجدد پرسشنامه با استفاده از سنجه های قبلی برای هر یک از نمونه ها، میزان توجه به هر یک از سنجه ها و مولفه های اصلی در آن نمونه ها با استفاده از نظر خبرگان بررسی گردید که خبرگان شرکت‌کننده در این بخش نیز شامل ۱۰ نفر، که هم از اساتید صاحب نظر در این حوزه و همچنین افرادی که دارای آثار پژوهشی در این زمینه هستند می‌باشند و در آخر نیز به مقایسه نتایج حاصل از بخش اول با نتایج حاصل از بررسی نمونه های موردی پرداخته می شود.

در مورد انتخاب نمونه های موردی نیز می توان گفت، پس از بررسی آن دسته از نمونه هایی که با استفاده از احداث میان‌افزا توسعه یافته‌اند، آن نمونه‌هایی که از ویژگی های مشابهی در نوع توسعه میان‌افزا و بکارگیری تکنولوژی برخوردار بودند، انتخاب گردید. در این راستا دو نمونهٔ صحن امام خمینی(ره) در حرم مطهر رضوی و صحن عتیق در حرم مطهر حضرت معصومه(س) انتخاب شد که در ادامه پژوهش به توضیح دقیق تر نحوه انتخاب نمونه‌ها پرداخته خواهد شد.

جدول ۷ : استفاده از تکنولوژی در توسعهٔ آرامگاه های مطهر امام رضا(ع) و حضرت معصومه (س)، (ماخذ: نگارندگان)

بکارگیری تکنولوژی در توسعه حرم مطهر رضوی در تبدیل صحن امام خمینی(ره) به شبستان	
– تبدیل صحن امام خمینی(ره) به رواق و شبستان با زیربنای حدود ۲۲ هزار متر مربع در دو طبقه به دلیل نیاز مبرم به توسعه فضاهای زیارتی سرپوشیده در لایه های نزدیک مرقد مطهر حضرت امام رضا(ع)	– احداث تونل دسترسی به مساحت ۴۶۰۰ متر مربع
– انطباق طرح معماری و سازه بر هم	– عدم دخل و تصرف در نمای بدنه ها
– فاصله محور به محور ستونها ۱۸ متر، با ارتفاع ۱۴ متر	– رعایت دید به گنبد
–در زیر زمین فاصله محور به محور ستون ها ۹ متر و ارتفاع مفید ۶ متر می باشد	–پیش بینی یک طبقه زیر کف شبستان حدود ۲۰۰۰ متر جهت تدفین اموات
	
بکارگیری تکنولوژی در توسعه حرم مطهر حضرت معصومه(س) در پوشش صحن عتیق توسط سیستم باز و بسته شونده	
– استقرار چترهای سایبان با قابلیت باز و بسته شدن در صحن عتیقِ حرم مطهر حضرت معصومه(س)	–سازه‌هایی که بر پایه هیدرولیکی کار می‌کنند، و فضای ۳۰۰ متری صحن عتیق را می پوشانند.
–ستون‌های این چترها دارای ارتفاعی نزدیک به ۱۶ متر می باشند و سازه فلزی آن‌ها با نمایی از جنس کامپوزیت پوشیده شده است.	– چترها دارای پارچه های ضد حرارت و ضد آب می باشد.
–نصب سنسورهای بادی در این سیستم تا در صورت افزایش وزش باد به صورت خودکار، دستور جمع آوری چترها داده شود.	–نصب سیستم های جمع آوری آب بر روی چترها تا در صورت بارش باران، آب‌ها به فاضلاب هدایت شود.
	

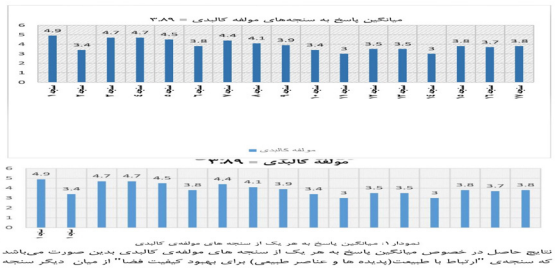
[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

۴--نمونه‌های موردی

انتخاب نمونه ها بر اساس چگونگی توسعهٔ میان افزا در بناهای آرامگاهی مقدس و نقش تکنولوژی در آن ها صورت گرفته است. به این منظور پس از بررسی آن دسته از نمونه هایی که با استفاده از احداث میان‌افزا توسعه یافته‌اند، نمونه‌هایی که دارای ویژگی‌های مشترکی از جنبهٔ چگونگی توسعهٔ میان‌افزا بر اساس استفاده از تکنولوژی بودند انتخاب گردید. به این صورت که در نهایت دو نمونهٔ صحن امام خمینی(ره) در حرم مطهر رضوی و صحن عتیق در حرم مطهر حضرت معصومه(س) انتخاب شد که در هر دو آن‌ها از طریق توسعهٔ میان‌افزا و با استفاده از تکنولوژی‌های نوین اقدام به احداث پوششی در سقف صحن‌ها گردیده است. به این طریق که در صحن امام خمینی(ره) با استفاده از ستون های بتنیِ چتری شکل اقدام به احداث پوششی دائمی در صحن گردیده و در صحن عتیق حرم حضرت معصومه(س) با استفاده از سازهٔ غشایی اقدام به احداث پوششی باز و بسته شونده صورت گرفته است که در جدول ذیل به شرح جزئیات آن‌ها پرداخته شده است.

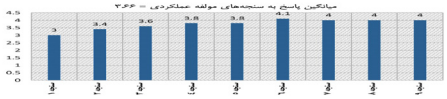
۵-تجزیه و تحلیل داده‌ها

نتایج حاصل از میانگین پاسخ به هر یک از سنجه های مولفه‌ی کالبدی، عملکردی و معنایی توسط ۱۰ نفر از خبرگان محترم در پرسشنامه نهایی، به ترتیب در نمودار ۱و ۲ و ۳ تنظیم و به شرح ذیل ارائه شده است.

نمودار۱: میانگین پاسخ به هر یک از سنجه های مولفه‌ی کالبدی

نتایج حاصل در خصوص میانگین پاسخ به هر یک از سنجه های مولفه‌ی کالبدی بدین صورت می‌باشد که سنجه‌ی "ارتباط با طبیعت(پدیده ها و عناصر طبیعی) برای بهبود کیفیت فضا" از میان دیگر سنجه های کالبدی مرتبط با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در طرح توسعه بناهای میان افزا با کاربری مذهبی، دارای بیشترین اهمیت از نظر ۱۰ نفر از خبرگان محترم می‌باشد و همچنین سنجه‌های "به کارگیری فرم های نرم و فرم‌های تاشونده" و" نحوه اتصال به زمین بنای جدید نسبت به بنای تاریخی" دارای کمترین اهمیت از نظر خبرگان بوده‌است.

نمودار۲: میانگین پاسخ به هر یک از سنجه های مولفه‌ی عملکری.

همچنین با توجه به نتایج حاصل از میانگین پاسخ به هر یک از سنجه های مولفه‌ی عملکری می‌توان گفت که سنجه‌های "انتقال اکسیژن و هوای طبیعی به درون مجموعه"، "اصلاح دسترسی‌ها شامل ورودی ها و خروجی ها، رواق ها، تونل ها، پارکینگ های زیر زمینی و..." ، "تکمیل نواقص موجود در پاسخگویی به نیاز زائران" و "تسهیل رفتار مشارکتی زائران در مکان" از میان دیگر سنجه های عملکردی مرتبط با تاثیر تکنولوژِ بر حس تعلق به مکان در طرح توسعه بناهای میان افزا با کاربری مذهبی، دارای بیشترین اهمیت از نظر ۱۰ نفر از خبرگان می‌باشد و همچنین سنجه‌ی "ترغیب زائران به کمک به همدیگر و رعایت حقوق همدیگر" دارای کمترین اهمیت از نظر خبرگان بوده‌است.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

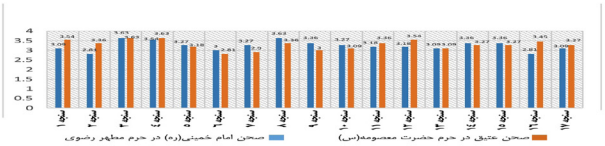
نمودار۳: میانگین پاسخ به هر یک از سنجه های مولفه‌ی معنایی

حال در خصوص میانگین نتایج حاصل از پاسخ به سنجه های معنایی مرتبط با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در طرح توسعه بناهای میان افزا با کاربری مذهبی، می‌توان گفت که سنجه‌های "ارتقا غنای حسی"، "القا امنیت پایداری" و "انتقال طراوت و نشاط معنوی" از میان دیگر سنجه‌ها، دارای بیشترین اهمیت از نظر خبرگان می‌باشد و همچنین سنجه‌های "امید پیداکردن و امید داشتن در محیط زیارتی" نیز دارای کمترین اهمیت از نظر خبرگان بوده‌است. بنابراین به طور کلی مقایسه‌ی میانگین پاسخ‌های مربوط به سنجه های هر سه مولفه‌ی کالبدی، عملکردی و معنایی به تفکیک به شرح جدول ۸ ارائه شده است.

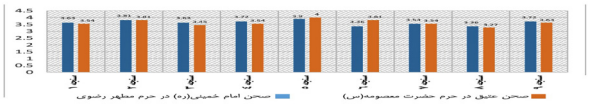
جدول۸:میانگین پاسخ به سنجه های موثر در نقش تکنولوژی بر حس تعلق تعلق به مکان در هر یک از سه مولفه‌ی اصلی

مولفه	میانگین پاسخ خبرگان	اولویت پاسخ خبرگان
مولفه کالبدی	۳,۸۹	۱
مولفه عملکردی	۳,۶۶	۳
مولفه معنایی	۳,۸۰	۲

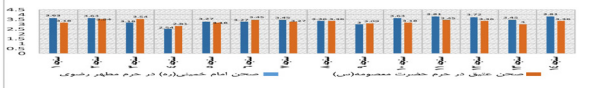
که می‌توان نتیجه گرفت که اولویت اهمیت میان سه مولفه‌ی مرتبط با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در طرح توسعه بناهای میان افزا با کاربری مذهبی از دید خبرگان، بدین شرح می‌باشد: ۱- مولفه کالبدی با میانگین پاسخ ۳,۸۹. ۲- مولفه معنایی با میانگین پاسخ ۳,۸۰ و ۳- مولفه عملکردی با میانگین پاسخ ۳,۶۶.
دومین نکته ای که در این پژوهش مطرح است، بررسی و مقایسه‌ی دو نمونه موردی در رابطه با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان می‌باشد که نمونه های منتخب شامل توسعه میان افزا در صحن امام خمینی (ره) درحرم مطهر رضوی و توسعه میان‌افزا در صحن عتیق حرم حضرت معصومه(س) می‌باشد، که نتایج حاصل از پرسشنامه های مربوط به سنجه های موثر که توسط خبرگان تکمیل گردیده است، به تفکیک سه مولفه‌ی کالبدی، عملکردی و معنایی به ترتیب به شرح نمودار ۴و۵و۶ ارائه شده است.

نمودار۴: مقایسه میانگین پاسخ به سنجه های کالبدیِ مرتبط با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در دو نمونه موردی

نمودار۵: مقایسه میانگین پاسخ به سنجه های عملکردیِ مرتبط با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در دو نمونه موردی

نمودار۶: مقایسه میانگین پاسخ به سنجه های معناییِ مرتبط با تاثیر تکنولوژی بر حس تعلق به مکان در دو نمونه موردی.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

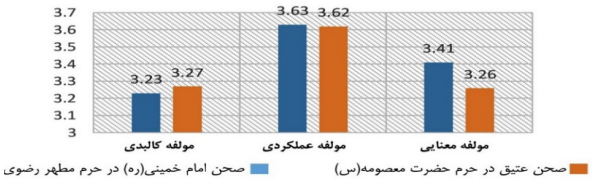
در ایـن راسـتا بـه طـور کل مقایسـه‌ی میانگیـن پاسخ‌های مربـوط بـه سـنجه هـای هـر سـه مولفـه‌ی کالبـدی، عملکـردی و معنایـی در دو نمونـه‌ی توسـعه میـان افـزا در صحـن امـام خمینـی(ره) در حـرم مطهـر رضـوی و توسـعه میان‌افـزا در صحـن عتیـق حـرم حضـرت معصومـه(س) بـه شـرح جـدول ۹ ارائـه شـده اسـت.

کـه می‌تـوان نتیجـه گرفـت کـه نقـش مولفـه‌ی عملکـردیِ تکنولـوژی در حـس تعلـق بـه مـکان از دیـد خبـرگان در هـر دو نمونـه‌ی مـوردی از بیشـترین اهمیـت در طراحـی توسـعه میـان افـزای آنهـا برخـوردار بـوده اسـت و میانگیـن پاسـخ بـه ایـن مولفـه مشـترکا حـدود ۳٫۶ از ۵ را بـه دسـت آورده اسـت. ولیکـن در خصـوص دو مولفـه معنایـی و کالبـدی مـی تـوان گفـت در صحـن امـام خمینـی(ره) در حـرم مطهـر رضـوی مولفـه معنایـی بـا میانگیـن پاسـخ ۳٫۴۱ بیـش از مولفـه کالبـدی بـا میانگیـن پاسـخ ۳٫۲۳ مـورد اهمیت در طراحـی توسـعهٔ آن قـرار گرفتـه اسـت و در صحـن عتیـق در حـرم مطهـر حضـرت معصومـه(س) مولفـه کالبـدی و مولفـه‌ی معنایـی بـه طـور تقریبـی بـا میانگیـن پاسـخ ۳٫۲ دارای اهمیـت برابـر در طراحـی توسـعهٔ آن می‌باشـد.

جدول۹:میانگین پاسخ به سنجه های موثر در نقش تکنولوژی بر حس تعلق تعلق به مکان در هر یک از سه مولفه‌ی اصلی

نمونه موردی مولفه های حس مکان	صحن امام خمینی(ره) در حرم مطهر رضوی	اولیت نهایی	صحن عتیق در حرم حضرت معصومه(س)	اولویت نهایی
مولفه کالبدی	۳٫۲۳	۳	۳٫۲۷۴	۲
مولفه عملکردی	۳٫۶۳	۱	۳٫۶۲	۱
مولفه معنایی	۳٫۴۱	۲	۳٫۲۶	۳

همچنیـن درخصـوص حـس تعلـق بـه مـکان ازطریـق مولفـه‌ی معنایـی، بـا مقایسـه‌ی دو نمونه‌مـوردی می‌تـوان دریافـت کـه در صحـن امـام خمینـی(ره) در حرم مطهـر رضـوی بیـش از صحـن عتیـق در حـرم حضـرت معصومـه(س) بـه آن مولفـه در طراحـیِ میان‌افـزای آنهـا توجـه شـده اسـت ولیکـن در مـورد نقـش مولفـه‌ی کالبـدی بـا توجـه بـه آن کـه هـر دو نمونـه از میانگیـن پاسـخ برابـری برخـوردار هسـتند می‌تـوان گفـت کـه توجـه بـه نقـش تکنولـوژی بـر حـس تعلـق بـه مـکان از طریـق مولفـه‌ی کالبـدی در طـرح توسـعه‌ی هـر دو نمونـه مـوردی از اهمیـت یکسـانی برخـوردار بـوده اسـت. (نمـودار۷)

نمودار۷: مقایسه‌ی میانگین پاسخ‌های مربوط به سنجه های هر سه مولفه‌ی کالبدی، عملکردی و معناییِ حس تعلق به مکان درخصوص بکارگیری تکنولوژی در توسعه‌ی میان افزای دو نمونه‌ی موردی

۶-نتیجه

در پژوهـش حاضـر هـدف اصلـی بررسـی تاثیـر تکنولـوژی بـر حـس تعلـق بـه مـکان ازطریـق مولفـه هـای کالبـدی، معنایـی و عملکـردی در توسـعه‌ی بناهـای میان‌افـزا بـا کاربـری مذهبـی و میـزان تاثیرگـذاری هریـک از ایـن سـه مولفـه از دیـد خبـرگان بوده‌اسـت. تـا پـس از آن بـه ارزیابـی نتیجـه حاصـل از بخـش اول پژوهـش بـا طرح‌هـای توسـعه‌ی میان‌افـزای اجـرا شـده در نمونه‌هـای مـوردی بپـردازد. از ایـن رو نتایـج ایـن پژوهـش حاکـی از آن اسـت کـه در بکارگیـری تکنولـوژی در توسـعهٔ بناهـای مقـدس، توجـه بـه مولفـهٔ کالبـدی از اولویـت بیشـتری نسـبت بـه دو مولفـهٔ دیگـر برخـوردار اسـت و پـس از آن مولفـه هـای معنایـی و عملکـردی بـه ترتیـبِ اولویـت، واجـد اهمیـت می‌باشـند. کـه ایـن خـود می‌توانـد بـه منظـور اسـتفاده طراحـان و محققـان در حـوزه طراحـی درخصـوص بکارگیـری تکنولـوژی در بناهـای میـان افـزا بـا کاربـری مذهبـی کـه منجـر بـه ایجـاد حـس تعلـق بـه مـکان در آن بناهـا شـود، موثـر باشـد. از ایـن رو همچنیـن می‌تـوان گفـت بکارگیـری سـنجه‌هایی کـه در هـر سـه مولفـه‌ی معنایـی، عملکـردی و کالبـدی در طـی ایـن پژوهـش، باتوجـه بـه برآینـدی از تمـام متغیرهـایِ تکنولـوژی در بناهـای میان‌افـزا، کاربـری مذهبـی و تحقـق حـس مـکان، شناسـایی و اسـتخراج گردیـده اسـت، می‌توانـد در ایـن مقولـه بـرای طراحـان کمـک کننـده باشـد. همچنیـن در مـورد تحلیـل نمونه‌هـای مـوردی پژوهـش بـر

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹
Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

مبنـای یافته‌هـای حاصـل از بخـش اول، دسـتاوردهای پژوهـش نشـان دهنـده‌ی آن اسـت کـه باوجـود اولویـت مولفه‌هـای کالبـدی و معنایـی از دیـد خبـرگان، نقـش مولفـه‌ی عملکـردیِ تکنولـوژی در حـس تعلـق بـه مـکان در نمونه‌هـایِ منتخـب، بیـش از دو مولفـه‌ی دیگـر، مـورد توجـه طراحـان قرارگرفتـه اسـت کـه ایـن نشـان دهنـده آن اسـت کـه طراحـان در حیـن طراحـی، علی‌رغـم اهمیـت دو مولفـه‌ی کالبـدی و معنایـی کـه دارای حساسـیت بسـیاری در امـر بکارگیـری تکنولـوژی در توسـعه‌ی میان‌افـزا در بناهـای بـا کاربـری مذهبـی می‌باشـد، بـه ایـن دو مولفـه توجـه کمتـری داشـته و بیشـترِ توجـه خـود را بـه ویژگی‌هـای عملکـری معطـوفَ کرده‌انـد، کـه این‌موضـوع خـود می‌توانـد در طرح‌هـای توسـعه آینـده لحـاظ گـردد و امـر طراحـی در ایـن خصـوص بـا تکیـه بـر نتایـج تحقیـق صورت‌گیـرد.

منابع

۱- آصفـی، مازیـار و النـاز ایمانـی(۱۳۹۱)، چالـش هـای فنـاوری هـای نویـن در معمـاری و تعامـل آن بـا ارزش هـای معمـاری اسـلامی ایـران، فصلنامـه بـاغ نظـر، شـماره ۲۱

۲- توسلی، محمود. (۱۳۸۱). ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک ایران. تهران: نشر پیوند، چاپ اول.

۳-جعفری، عاطفه و حسین مهدوی‌پور،(۱۳۹۱). نقش تکنولوژی های بومی در کیفیت فضاهای مسکونی، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۴۱.

۴- جوادی آملی، عبدا... (۱۳۷۵). بنیان مرصوص امام خمینی. قم: اسراء.

۵ -حبیبـی، سـید محسـن؛ و ملیحـه مقصـودی. (۱۳۸۶). مرمـت شـهری. تهـران: انتشـارات دانشـگاه تهـران، چـاپ سـوم.

۶-حناچـی، پیـروز؛ و محمـد پورسـراجیان. (۱۳۹۳). احیـای بافـت شـهری تاریخـی(بـا رویکـرد مشـارکت)،تهران: انتشـارات دانشـگاه تهـران.

۷-حناچـی، پیـروز.(فدائـی نـژاد، سـمیه). (۱۳۹۰). تدویـن چهارچـوب مفهومـی حفاظـت و توسـعه یکپارچـه در بافهـای فرهنگـی- تاریخـی. نشـریه هنرهـای زیبـا،۳(۴۶)،۲۶-۱۵.

۸-داعی‌پـور، زینـب. (۱۳۹۳). رابطـه حضـور طبیعـت و افزایش‌حس‌تعلـق در خانـه هـای سـنتی ایـران. فصلنامـه باغ‌نظـر، ۱۱(۳۰)، ۵۸-۴۹.

۹-سـتاری فـرد، شـهرام. (۱۳۹۴). برسـی نقـش مراکـز مذهبی در افزایـش سـرزندگی شـهرهای معاصـر، فصلنامـه مدیریـت شهری،۱۴(۴)، ۱۵۷-۱۴۱.

۱۰-رهبرنیـا و زهـرا رهنـورد(۱۳۸۵)، مواجهـه هنـر قدسـی بـا تکنولـوژی، هنرهـای زیبـا، شـماره ۲۶.

۱۱-سـتاری فـرد، شـهرام (۱۳۹۴)، برسـی نقـش مراکـز مذهبـی در افزایـش سـرزندگی شـهرهای معاصـر، فصلنامـه مدیریـت شهری،شـماره ۴۰

۱۲-جـوان فرونـده، علـی , مطلبی،قاسـم (۱۳۹۰). مفهـوم حـس تعلـق بـه مـکان و عوامـل تشـکیل دهنـده آن. فصلنامـه هویـت شـهر،۵(۸)،۳۷-۲۷.

۱۳-عباسـپور، مجیـد.(۱۳۶۶). تکنولـوژی و جهـان امـروز. تهـران: صـدرا.

۱۴-فلاحـت، محمـد صـادق.(۱۳۸۴). نقش‌طرح‌کالبـدی در حس‌مکان‌مسـجد. نشـریه‌هنرهای‌زیبا، شـماره۴۲،۲۲-۳۵.

۱۵-فیضـی، محسـن و مریـم اسـماعیل دخـت(۱۳۹۳)،" تبارشناسـی تحلیلـی تکنولـوژی هـای نویـن سـاخت جهـت هویـت بخشـی بـه بناهـای معمـاری بـا رویکـرد زمینـه گرایـی"، فصلنامـه مدیریـت شـهری، شـماره ۳۸

۱۶-قادریـان، مسـعود. (۱۳۹۶)، چارچـوب توسـعه میـان افزا در بافـت هـای تاریخـی. دوفصلنامـه دانشـگاه هنـر، ۹(۱۹)،۱۱۲-۹۳.

۱۷-گلابچـی، محمـود و عباسـعلی شـاهرودی (۱۳۸۹)، مقدمـه‌ای بـر تکنولـوژی و هویـت، روزنامـه اعتمـاد ملـی؛ بـه نقـل از پایـگاه تبیـان بـه نشـانی.www.tebyan-zn.ir/Art.html

۱۸-گلکار،کـوروش. (۱۳۹۴). آفرینـش مـکان پایـدار. تهـران: انتشـارات دانشـگاه شـهید بهشـتی. چـاپ دوم.

۱۹-گلـن، آرتـور (۱۳۸۸) تکنولـوزی بـه عنـوان پدیـده‌ای فلسـفی، مترجـم: منوچهـر صانعـی، ماهنامـه حکمـت و معرفـت، شـماره ۷، پیاپـی ۳۷.

۲۰-لطفـی، سـهند. (۱۳۸۷). حفاظـت و بازآفرینـی شـهری، مفاهیـم و شـرایط(بـا تاکیـد بـر سـال هـای دهـه ۱۹۹۹م. تـا کنـون). رسـاله دکتـری، دانشـگاه تهـران، تهـران.

۲۱-مؤیـدی، محمـد. (۱۳۹۳). تبییـن نقـش بقعـه امامـزاد گان بـه عنـوان فضاهایی عمومـی در شـکلگیری احسـاس تعلـق و ارتقـاء سـطح هویـت شـهری، پایـگاه جامـع امامـزادگان و بقـاع متبرکـه ایـران اسـلامی، سـازمان اوقـاف و امـور خیریـه. از http://emamzadegan.ir/articles/view-۶۱۱۴. aspx

۲۲-هایدگـر، مارتیـن (۱۳۷۵). پرسشـی‌درباب تکنولوژی،ترجمـه: محمدرضـا اسـدی. تهـران: موسسـه فرهنگـی اندیشـه.

۲۳-Canter, D. (۱۹۷۷), *the psychology of place*. London: Architectural press.

۲۴Caves, R.W. (۲۰۰۵). Encyclopedia of the-city. Abingdon, Oxon, OX, New York, NY: .Routledge

۲۵Christensen, A.J. (۲۰۰۵). Dictionary of-landscape architecture and construction ..New York: Mc Grow- Hill

۲۶Cowan, R. (۲۰۰۵). the dictionary of urban--.ism. Tisbury, Wiltshire: Streetwise Press

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۹ . تابستان ۱۳۹۹

Urban managment
No.59 Summer 2020

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]

۲۷English heritage (۲۰۰۸). *Conservation-principles: policies and guidance for the sustainable management of the historic environment*. London: English heritage.

۲۸Izadi, M.S. (۲۰۰۸). *A Study of city center-regeneration: A Comparative analysis of two different approaches to the revitalization of historic city center in Iran*. PhD Thesis, New Castle University.

۲۹Jackson, J.B. (۱۹۹۴). A Sense of Place, a Sense of Time. New Haven: Yale University Press.

۳۰Jokilehto, J. (۲۰۰۷). International charters on urban conservation: some thoughts on the principles expressed in current international doctrine. *City and time* ۳(۳):۲۳-۴۲.

۳۱Municipal Research& Services Center of Washington, Infill development. Strategies for shaping livable neighborhoods (۱۹۹۷). Seattle, WA (۱۲۰۰- ۵th AVENUE, suite ۱۳۰۰, Seattle ۹۸۱۰۱- ۱۱۵۹): Report, ۳۸.

۳۲Pendlebury, J. (۲۰۰۲). Conservation and Regeneration: complementary or conflicting processes? The case of Grainger Town, Newcastle upon Tyne. *Planning practice and research*, ۱۷(۲), ۱۴۵-۱۵۸.

۳۳Sendich, E. (۲۰۰۶). Planning and urban design standards (۱st Ed.). Hoboken, NJ: Wiley graphic standards.

۳۴Steele, F. (۱۹۸۱). *The Sense of Place*. Boston: CBI Publishing Company.

۳۵Strategies for successful infill development (۲۰۰۱). Washington, D.C: northeast-Midwest Institute, congress for the new urbanism.

۳۶The Infill and redevelopment code handbook (۱۹۹۹). Salem, OR: Oregon's Transportation and Growth Management Program.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-23]